

ZNANSTVENO VIJEĆE ZA TURIZAM I PROSTOR

Broj: 10-168/6-2021.

Zagreb, 21. rujna 2021.

Izjava za javnost o prijetnji sraza turizma i hrvatskog prostora

Turizam je u Hrvatskoj u 2021. godini potvrdio svoju vitalnost i važnost jer se ove sezone na velika vrata vratio u gospodarsku i društvenu dinamiku zemlje. Naime, povratak na pretpandemijske brojke u sezoni 2021., a ponekad i premašaj dometa rekordne 2019. godine, nije bio ni rijetkost ni iznimka u brojnim tipovima smještaja i u mnogim primorskim mjestima u Hrvatskoj, a zavidnu je snagu iskazao i kontinentalni turizam. Čak i u uvjetima suzdržane društvenosti koja, nesumnjivo, karakterizira produženo stanje pandemijskog opreza što se, ekonomski promatrano, ogleda u raznim tipovima ograničavanja u pružanju usluga, turistički dolasci, noćenja i turistička potrošnja u velikom su broju smještajnih objekata i/ili mjesta na obali i otocima narasli. Usprkos činjenici da je, zbog kratkog vremenskog horizonta u kojem se sagledavaju učinci turizma, u intrapandemijskom razdoblju nemoguće govoriti o *trendovima* u razvoju potražnje, lako je uočiti da povratak turizma i oporavak turističkog tržišta nisu osjetili samo oni koji su geografski bliži važnim emitivnim tržištima već i oni koji su se okrenuli autonomnoj potražnji, sigurnijem i intimnijem boravku te višoj kvaliteti ponude. Turistička kriza iz 2020. godine pokazala je da izvanjske krize i katastrofe mogu preko noći srušiti projekcije rasta potražnje. Istovremeno, ona je u 2021. godini proizvela pozitivan učinak na strani hrvatske ponude koja je u općem rastu kvalitete usluga i razumne politike cijena našla algoritam za uspješnu borbu protiv turističkog kolapsa. Tom se pozitivnom turističkom kolektivnom duhu pridružio i javni sektor, koji je prihvatio svoj dio odgovornosti za sprečavanje i kontrolu nepogoda kakve su požari koji ljeti haraju Sredozemljem. Stoga se Hrvatska ove godine našla u društvu zemalja koje nisu tražile pomoć za borbu protiv požara već se solidarizirala s onim zemljama koje su ljetni požari teško poharali te je pružila i konkretnu pomoć drugim državama.

Unatoč činjenici da hrvatski turizam, u intrapandemijskom razdoblju, prepoznaje i oblikuje tržišne odgovore na krizu potražnje, stanje u prostoru, u kojem se razrješava turistička ponuda i potražnja, i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost.

Naime, 21. stoljeće na hrvatskoj obali obilježeno je nekretninskom ekspanzijom, kaotičnom urbanizacijom, stvaranjem linearnih dužobalnih naselja i pretjeranim gomilanjem smještajnih kapaciteta bez ikakve ideje o kraju i koncu kaotične urbanizacije obale i održivom upravljanju resursima. Nažalost, takvi su primjeri vidljivi diljem obale i u 2021. godini.

Neki od zamišljenih i prihvaćenih projekata ne dovode u pitanje samo njihovu prostornoplansku promišljenost nego i njihovu etičnost, jer uništavaju opstanak pojedinih mjesnih identiteta i samu bit krajobraznih obilježja lokacija koje nastoje turistički valorizirati. Takve situacije nisu i ne mogu biti lokalni problemi nego pitanja najviše nacionalne razine jer pokazuju da se u Hrvatskoj, unatoč proklamiranim strategijama, još uvijek neodgovorno gospodari prostorom, najvećim i najvrjednijim nacionalnim resursom.

Turistički razvoj, kao što smo se osvjedočili i u aktualnoj pandemijskoj situaciji, u stalnoj je i dinamičnoj promjeni. Upravo zbog toga postulati za njegov održivi razvoj moraju biti postojani. Temeljno i postojano razvojno stajalište trebalo bi glasiti: sve ono što je dobro za turizam mora biti dobro za lokalnu zajednicu, ali i za društvo u cjelini.

Zbog toga Znanstveno vijeće za turizam i prostor Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ističe da je i na društvenoj i na političkoj razini nužno učvrstiti odlučnost da turistički razvoj konačno prestanemo zasnivati na nepovratnom *trošenju* prostora kao najdragocjenijeg nacionalnog bogatstva. Tome nasuprot, želimo takav turizam koji, donoseći nove vrijednosti, pridonosi oplemenjivanju našeg prirodnog i kulturnog prostora. Želimo turizam koji ne će poticati puzajuću kolonizaciju i dramatičnu devastaciju nacionalnog prostora, turizam koji hrvatski prostor ne će učiniti lakim plijenom vehementnog tržišta koje ga želi jednokratno konzumirati, turizam po kojem Hrvatska ne će doživjeti „paradoks resursa” prema kojem kolonizacija prostora kao najvećeg resursa zemlje postaje uzrokom njezine traumatične devastacije i pauperizacije.

Očekujemo opću spoznaju da u konačnom i ograničenom prostoru ni turistički rast ne može biti beskonačan. I onda kada ga nazivamo održivim turistički rast ima svoj *limes* koji se ne smije prijeći. Na tom tragu budući razvoj turizma valja, iz paradigme rasta, početi prevoditi u paradigmu plodonosnog procvata. Zbog toga smo uvjereni da u postpandemijskom vremenu zauvijek odlazi u prošlost onakva prekomjerna saturacija sezonskim turizmom kakvu smo iskusili u pretpandemijskom desetljeću, a koja

nesmiljeno iscrpljuje i prirodu i kulturu i koja je u brojnim turističkim odredištima postala nepodnošljiva, jednako lokalnom stanovništvu kao i turistima.

Isto kao što hipertrofirajuća izgradnja amorfnog i metastazirajućeg gradbenog tkiva pritišće prostor obale i otoka, tako je i jadranski akvatorij izložen neodrživom ekološkom otisku ekspandirajućeg nautičkog turizma, čija je prekomjernost, u vrijeme sezone, već sada teško podnošljiva. Posebno nas mora zabrinuti nedostatak infrastrukture koja bi odgovorila na potrebe zbrinjavanja golemih količina tekućeg i krutog otpada s tih plovila za to ne postoji baš nikakva infrastruktura. Pogubne posljedice tog stanja vidljive su na površini mora, u vodenom stupu i u podmorju, ali nas brinu još više one koje se ne mogu registrirati golim okom.

Također, upozorenje valja uputiti i nacionalnim parkovima i parkovima prirode, koji su se ponegdje, umjesto u područja zaštite, prometnuli u područja vulgarne komercijalizacije i u kojima se, suprotno zakonu, obavljaju djelatnosti koje profitiraju na neodrživoj eksploataciji zaštićene prirode. Umjesto proklamirane zaštite, edukacije i rekreacije, nacionalni parkovi i parkovi prirode, dakle instituti nacionalne zaštite najvrjednijih prirodnih fenomena, često su uzroci njihove trajne degradacije i devastacije.

Nažalost, izostalo je naše uvjerenje da će kratka turistička cezura izazvana pandemijom biti prijelomni trenutak katarzičnog suočenja s onim društvenim vrijednostima kakve danas, kao zajednica, projiciramo u svoj fizički prostor. Jer svaki fizički prostor projekcija je društvenog prostora. Naše urbanističko i arhitektonsko nasljeđe, naši baštinjeni plemeniti krajolici, naša očuvana primarna priroda – sve su to monumentalna svjedočanstva uređenosti prethodnih društvenih zajednica i mjerilo visokih socijalnih, humanih i kulturnih vrijednosti kojima su bile nadahnute. Ako svoj današnji socijalni prostor prepoznamo u odrazu današnjeg fizičkog prostora, moramo se neizbježno upitati: kakvim mi to vrijednostima služimo, kakvom cilju stremimo?

Razmatrajući ovakvo stanje, Znanstveno vijeće za turizam i prostor Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti poziva hrvatsku javnost i državnu vlast da s povećanim marom i odgovornošću prate i usmjeruju prostorni i turistički razvoj u Hrvatskoj, posebice na obali i otocima. Od odgovornosti za prijetnje hrvatskom prostoru ne će biti amnestirane ni pozvane struke koje participiraju u turističkim i prostornim razvojnim projektima, a koje sve češće zanemaruju služenje zajedničkom dobru. Odnos turizma i prostora mora se sustavno postaviti u središte znanstvenog i stručnog interesa.

Istodobno nadležne institucije koje skrbe o društvenim pravilima kojima se uređuju odnosi turizma i prostora moraju najprije odlučno krenuti u postupak konvergencije neusklađenih strategija, zakona i praksi.

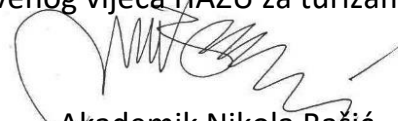
Ako smo svjesni da je upravljanje prostorom eminentno političko pitanje, iz čega proizlazi i politička moć nad prostorom, onda je jasno da je za promjenu aktualnog stanja u prostoru i turizmu nužna promjena političkog htijenja.

Ako smo svjesni da su procesi prostornog i turističkog razvoja eminentno stručna pitanja, onda je jasno da u njima moramo zajamčiti veću prisutnost kompetentne struke koja će strateške, legislativne i provedbene metode i alate znati uskladiti s današnjim spoznajama.

Ako smo svjesni da je upravljanje prostorom i turizmom javno pitanje od najvećeg nacionalnog značaja, onda je jasno da se za promjenu aktualnog stanja mora više slušati sve snažniji i sve zabrinutiji glas javnosti.

S tom sviješću, bit ćemo voljni i sposobni sve to i učiniti!

Predsjednik
Znanstvenog vijeća HAZU za turizam i prostor

Akademik Nikola Bašić